

Légy hív, mindhalálig!

A RÁKOSPALOTAI 198. SZ. „PÁL” EVANGÉLIUMI CSERKÉSZCSAPAT TÖRTÉNETÉNEK VÁZLATA

1. RÉSZ

ÍRTA: Németh Gábor

A két világháború közti időszak Magyarországnak egyik legnagyobb hatású tömegmozgalma volt a cserkészlet. Az Angliából kiinduló, a gyermekek és ifjak nevelését elsőrendűnek tartó irányzat honi szövetsége 1913-ban jött létre, s ugyan az első világháború az elterjedését és fejlődését megakasztotta, a húszas évek elejétől nagyon gyorsan igen nagy népszerűsége tette szert.¹

A református felekezethez köthető az első magyarországi cserkészcsapat megalakítása², egyúttal az a gondolat is lényeges és követett vezérfonallá vált, hogy az ifjúságot nevelő új mozgalomnak keresztyénnek, bibliai alapokon nyugvónak kell lennie,³ az evangéliumi alapon álló csapatok számára ICHTHYS⁴ néven cserkészkerületenként vagy országosan külön táborozási alkalmakat is szerveztek.

Cserkészcsapatok az egykori Rákospalotán, illetve a mai XV. kerület területén

A mai kerületi határokon belül több csapatot is létrehoztak, alapítottak. A helyzet változatosá-

gát az adja, hogy mint köztudott, egykori palotai területek az 1950-es évektől „Nagy-Budapest” létrehozásától kezdve átcsatoltattak – esetünkben legfontosabb az istvánbelki terület. További bonyolító tényező, hogy ugyanezen időszaktól fogva Rákospalotát Pestújhellyel összevonva alakították ki a főváros XV. kerületét. Jelen dolgozat elején, a helyi csapatokat röviden felsoroló részében a pestújhelyi alapításokat is figyelembe vettük, egyszerűen azért, mert az egykori önálló település összekapcsolódott Rákospalotával, így a kerület helytörténeti újságjában nemcsak indokoltak, de kötelezőnek is tartjuk a legalább pár szavas bemutatásukat. Ezek a cserkészlet magyarországi ellehetetlenítéséig, betiltásáig működtek, fennmaradtak. Ezt azért is jegyezzük meg, mert ugyan nem volt általános, de volt példa csapatmegszűnésre is.

Bár a mai XV. kerületi határokról szóltunk, mégis egy kivétellel kell kezdenünk a csapatok elősorolását. Időben ugyanis a legelső az Istvánbelki Főműhelyben 1914-ben megalakított 261. számú *Irinyi* cserkészcsapat, melynek első és nagy hatású parancsnoka Jakab Pál volt. Kiváló eredményeket értek el a vízcserkészlet terén.

1 Robert Stephenson Smith Baden-Powell, angol katona, író a búr háborúban saját tapasztalatai alapján fiatalokra szabott nevelési programot írt. 1907 augusztusában ennek kipróbálására tábort szervezett, amely nagy sikert aratott. 1908-ban jelent meg tollából a mozgalom alapvető irodalmává váló *Scouting for Boys* (Cserkészlet fiúknak). A cserkészlet létrejöttét ezen dátumokhoz kötik a kortársak és az utókor is.

2 Baden-Powell könyvének, a *Scouting for Boys*-nak egy részét adta közre magyarul a nagybecskereki piarista gimnázium értesítője. Az első cserkészcsapat megalakítását több forrás is a Budapesti Református Ifjúsági Egyesület vezetőinek, Megyericsy Bélának és Szilassy Aladárnak tulajdonítja, akik 1911-ben szervezték meg csapatukat. In: Gergely Ferenc: *A Magyar cserkészlet története 1910-1948*. Budapest, 1989. (A továbbiakban: Gergely, 1989), 20-21. o. – Egy 1937-ben, a Magyar Cserkészszövetség társelnöke, vitéz Kisbarnaki Farkas Ferenc által készített összeállítás is a Szilassy-Megyericsy-pároshoz köti az első cserkészcsapat létrehozását. Közli: Gergely, 1989, 227. o. – „Az angol ifjúsági mozgalom híre 1910-ben érkezett el hazánkba. Elsőnek a nagybecskereki piarista gimnázium értesítője ismerteti, majd egy megfelelő budapesti orvos [Szilassy Aladár] angolországi személyes tapasztalatai után cserkészcsapatot szervez a Református Ifjúsági Egyesületben.” In: Dr. Szopek Lóránd: *Harminc éves a magyar cserkészlet*. Gödöllő, 1942.

3 Gergely, 1989, 22. o.

4 Görög szó, jelentése: hal. A korai keresztyének titkos jelképe lett üldözésük idején, s azután is megmaradt fontos keresztyén szimbólumként. A szó görög betűi ugyanis mozaikszóként Krisztusra utalnak, mivel azok kiadják a Jézus Krisztus Isten Fia Megváltó kifejezést. Ezzel a jellel azonosították magukat az őskeresztyének.

A csapatzászló

RÁKOSPALOTA-ÚJVÁROSI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG
IRATTÁRA, A SZERZŐ FOTÓJA

mátus Keresztyén Ifjúsági Egyesület alapította, ez a Rákospalota-Újvárosi Református Egyházközség területén működött. 1927 nyarán szervezte meg a Rákospalotai Római Katolikus Egyház a 935. számú Szent László csapatot. A MÁV-telepi katolikus templom-építők 1931-ben tették le az alapjait a 276. számú Szent Ágoston cserkészcsapatnak, de a munka megtorpant, csak 1934-ben vette fel a cserkészszövetség

a tagjai sorába. A rákospalotai községi polgári fiúiskola volt a 822. számú Dobó István csapat szervezőtestülete, amely 1932 májusában lett a cserkészszövetség rendes tagja. Tehát az alább bemutatandó 198. számú Pál csapattal együtt összesen tíz csapat működött az egykori Rákospalota és a mai XV. kerület területén.

1923. november 27-én lett a cserkészszövetség által igazolt csapat a pestújhelyi 245. számú Ráday cserkészcsapat. A helyi református egyház alapította. Több nagyszerű eredménnyel büszkélkedhet, a pestkörnyéki szintéren is jó csapat volt. Parancsnoka volt egy időben Törös Sándor református lelkész. De rövid ideig élén állt Kovács Zsigmond a rákospalotai református tanító is – egészen addig, míg a pestújhelyi gyülekezet nem függetlenedett a palotai anyaegyházközségtől. Két csapat is 1925-ben jött létre: a 911. számú Szent Imre cserkészcsapatot a Wágner Manó reálgymnáziumban az intézmény névadójának fáradhatatlan munkájával alapították meg; a 913. számú Don Bosco cserkészcsapatot a Szalézi fiúnevelő intézetben hozták létre. A csapatra is és a regionális cserkész munkára is nagy hatással volt dr. Kavin József, aki 1927 tavaszától a csapat parancsnoka is volt. A következő évben is két csapat alakult: a pestújhelyi római katolikus polgári fiúiskola növendékeiből Vedres Béla apátplébános elnökletével a 912. számú Árpád csapat, a cserkészszövetség 1926. június 29-én igazolta a létrejöttüket; a 919. számú Arany János cserkészcsapatot pedig a Rákospalotai Refor-

A csapat megalakulása

Ahogy sok egyházközségben, úgy a rákospalotai reformátusoknál is felismerték e mozgalom fontosságát,⁵ 1922-ben megalakították a 198. számú „Pál” evangéliumi cserkészcsapatot. Az itteni cserkészethez köthető korábbi tevékenységről nincs közvetlen bizonyítékunk, de az mindenképpen érdekes tény, hogy id. dr. Gyökössy Endre „A palotai cserkészek” című ifjúsági regénye 1914-ben jelent meg nyomtatásban!⁶ Ez alapján föltételezhetjük – mert sajnos a műből nem derül ki, hogy van-e alapja, s ha van is, az mennyire valóságghú- ugyan az írói szabadságot és fantáziát is a cím és a történet mögött, de akár megengedhetjük azt is, hogy valóban folyhatott

5 Gergely Ferenc idézi Asztalos Miklós történelmet, író, aki szerint a protestáns ifjúságot, lelkészeket a szociális kérdés a hatalmába kerítette, amely kérdés elég komolyan befolyásolta a protestánsokat a cserkészlet felé nyitásban. E munkában, e nyitásban Benkó István is kiemeli Karácsony Sándor, Tildy Zoltán és Tankó Béla mellett. Gergely, 1989, 79. o.

6 Két tényező miatt is különleges e regény, mindkettő önmagában is történelminek nevezhető: egyrészt a Magyar Cserkészszövetség is csupán csak egy évvel korábban jött létre, és ahogy az imént említettük, az első magyarországi csapat alapítása óta is csak három esztendő telt el, ez bizonyult a legkorábbi, tehát a legelső magyar cserkésregénynek, Gyökössy maga pedig az első magyar cserkésregény-írónak; másrészt az előbbiekből következően a magyar cserkés-szépirodalom első munkája a rákospalotai ifjak életéről szól, már a címében is "hirdetve" a települést.

már cserkészet, vagy ahhoz igen hasonlítható, rokonítható, a fiatalokat összefogó és nevelő tevékenység a palotai egyházközségben. Már csak azért is, mert Gyökössy Endre legalább négy éve ennek a közösségnek volt a tagja, ide járt templomba, gyermekét itt keresztelték. Egy későbbi, 1928-as hírlapi utalás van arra, hogy Gyökössy lett volna az alapító, amikor beszámoltak a Pál csapat egy cserkészavatásáról ezt írták: Gyökössy Endre hat évvel ezelőtt állította fel a

csapatot.⁷ De - mint később is látni fogjuk - a hírlapok gyakran követtek el tévedéseket. Konkrét bizonyíték nincs arra, hogy 1922 előtt cserkészet lett volna Rákospalotán, de persze mint tudjuk, ha nincs bizonyíték, az nem jelenti egyértelműen azt, hogy nem is lesz, nem is lehet hiteles adat az ellenkezőjéről, csupán még nem került elő. Komolyabb ellenérv az, hogy két korabeli forrás, a csapat tagja, parancsnoka, dr. Újszászy László által a 198.sz. „Pál” evangéliumi cserkészcsapat

Újszászy László a tisztképző táborban

(FORRÁS: RÁKOSPALOTA-ÓVÁROSI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG IRATTÁRA)

7 Budapesti Hírlap (a továbbiakban: BH), 1928. január 8. (6.sz.), 15. o.

A csapat gödöllői tábora

(FORRÁS: ÚJSZÁSZ LÁSZLÓ HAGYATEKA)

Rákospalotai Óvárosi Református Egyház kebelén belül¹⁰ Tomcsányi Lehelnek és Tomcsányi Attilának.¹¹

A nevet illetően sokkal egyszerűbb a helyzet. Két lényeges hitvalló utalás is van benne: Pál és evangéliumi Pál apostol hatása a keresztyén ideológiára rendkívül lényeges és maradandó volt, az evangélium, az „örömhír”, Krisztus életének, tanításainak tovább adása pedig alapvető a keresztyén ember életében. E névadással tehát a csapat szellemiségét és törekvését is meghatározták. A „Pál”jelmondata, *„Légy hív mindhalálig!”*, ugyancsak igei eredetű, a Jelenések könyvéből vett idézet, amely pontosan így olvasható a Szentírásban: *„Légy hív mind halálig, és néked adom az életnek koronáját.”* (Jel 2:10) A csapatot *„Istennel dolgozó, Istenben gyökeredző szolidaritással”* vezette az evangélium ereje Újszászy visszaemlékezése és meglátása szerint.¹²

történetéről írt feljegyzése,⁸ illetve a Pestvidéki, X. cserkészközség fennállásának 10. évfordulójára kiadott könyvben a körzethez tartozó csapatok bemutatkozásában – melyet nagy valószínűséggel minden cserkészközségről helyben írtak meg – a Pál csapat leírása egyaránt 1922-re teszi a 198-asok megalakulását.⁹ Persze megjegyzendő az is: ez azt sem jelenti, hogy cserkészmozgalom ne lett volna korábban, mindebből csupán annyi bizonyos, hogy magát a dolgozat témáját adó csapatot nem korábban, hanem ekkor, ebben az évben alapították meg. Ami tovább árnyalja a regény és a református felekezeti cserkészcsoport közti kapcsolatot, az az a tény, hogy Istvántelki Főműhelyben, amellyel ugyancsak lehetett kapcsolata Gyökössynek úgy is, mint MÁV alkalmazottnak, s úgy is, mint helyi lakosnak, hiszen az ekkor még Rákospalota nagyközség településéhez tartozott, 1914-ben létrehozták a 261. számú Irinyi János csapatot. Így hát az is elképzelhető, hogy regénye a főműhelyhez tartozó fiatalok kalandjait, életét örökítette meg.

A fent említett mindkét korabeli forrás egy testvérpárnak tulajdonítja az alapítást: „a

A csapat tevékenysége

Kezdetben a Szilas-patak partján és a palotai erdőben végezték gyakorlataikat, kiképzéseiket a cserkészek. Hamarosan tragédia árnyékolta be életüket: az alapító Tomcsányi-testvérek váratlanul elhunytak. Ez törést okozott ugyan a csapat történetében, de néhány hónap elteltével egy agilis cserkésztiszt, Ventura László parancs-

8 dr. Újszászy László (1905-2006) orvos, kórházigazgató. 1916 óta Rákospalotán élt a családjával. A Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karán tanult, 1931-ben kapott diplomát. 1926-tól az újpesti Károlyi Sándor kórházban dolgozott. Sikeres tanulmányai után itt is maradt. A Reuma Osztályt vezette annak megszűntéig, majd a Belgyógyászati Osztály vezető főorvosa volt. Többször nevezték ki igazgató-helyettesnek, s többször vezette ebben a minőségében a kórházat. 1976-ban vonult nyugdíjba, de a kórházban is és magánpraxisában is gyógyított tovább, utóbbiban egészen 1997-ig fogadott betegeket. Több szakmai és civil elismerésben részesült. 1997-ben Újpest díszpolgára lett, 1995-ben Rákospalotán a Kiváló orvos elismerést kapta meg. Felesége Tomcsányi Erzsébet volt, akinek testvérei fontos tagjai voltak a Pál-csoportnak. Fennállásának 10. évfordulójára jegyezte le csapata történetét, feltételezhetően 1932 végén, vagy talán 1933 elején. Kézirat. (A továbbiakban: Újszászy, 1932).

9 A X. (Pestvidéki) cserkészközség tíz esztendeje (1925-1935). Szerkesztette: Dr. Szopek Lóránd. [s.l.], 1935. (A továbbiakban: Szopek, 1935), 92. o.

10 Minden cserkészcsoport mögött állt egy szervező intézmény.

11 Tomcsányi Lehel lelkes gyülekezeti munkás volt, egy időben az énekkart vezette.

12 Újszászy, 1932.

nok Neu Ottó Pál¹³ segítségével újjászervezte, s újraindította a közösséget. Az egyházközség Arany J. utcai telkén lévő iskolaépületben kaptak lehetőséget otthont berendezni, itt tartották első hivatalos gyűlésüket 1923. március 11-én, 2 tiszttel, 2 rajvezető és 2 őrvezető részvételével. Ebben az évben a Magyar Cserkészszövetség 10 éves jubileumi ünnepségén, a Vérmezőn tartott díszszemlén a csapat 35 fős létszámmal vett részt. Május 20-22-között próbatáborot tartottak, amellyel az első nyári nagytáborukra készültek fel, amit Alsóörsön rendeztek meg. A táborozás eredményéről a szeptemberi műsoros táborzáró ünnepélyen számoltak be.¹⁴ Az őszi cserkészpróbákkal és jellemnevelő cserkészmunkával töltötték. A csapat tisztjei között változás történt: Neu Ottó Pál Hamburgba költözött, helyét Csorba Zoltán¹⁵ foglalta el, aki az időközben szorosabban együttműködő palotai, újpesti és pestújhelyi cserkészcsapatok megalakuló újságjának szerkesztője is lett.¹⁶ Az együttműködés közös csapatlistákban is megnyilvánult. Egy ilyenről bővebb információink is van egy forrás alapján: a 33. újpesti, a 169. MOVE, a 198. Pál, a 245. Ráday és a 261. Irinyi csapatok tisztjei március 7-én megbeszélést folytattak, a beszámoló szerint ez volt a második ilyen alkalom. Ezen szó esett egy március végi-április eleji egynapos közös kirándulásról az Oszoly-tetőre, illetve két-napos pünkösdi táborozást is terveztek a csapatok részvételével, melynek az első napján kizárólag a

cserkészek számára lett volna megtartva, a második napon pedig közönség előtti ünnepély lett volna. Megbeszélték az éves versenyprogramot is. A következő tisztgyűlést április első péntekjére tervezték, helyszíne a Pál otthona lett volna¹⁷ (hogyan volt is, azt a rendelkezésre álló dokumentációkból nem tudjuk).

Az 1924-es év költözéssel kezdődött: a csapat új otthont kapott az egyház Kossuth utcai elemi iskolájában, amit január 10-én vettek birtokukba. Gyakorlati kiképzésük mellett tábori felszerelésre gyűjtöttek. A rákospalotai vígadóban március 25-én¹⁸ és május 23-án is nagyszabású ünnepélyeket tartottak. Előbbiről tudjuk, hogy 14 műsorszámot adtak ezen elő, s hogy 1400 koronába került egy jegy. A bevételt a csapat zászlóalapjába gyűjtötték.¹⁹ Május 29-én, áldozócsütörtökön érkezett el a csapat addigi történetének legfényesebb pontja: nagy ünnepség keretében Lécfalvi Györbíró Zoltánné úrnő zászlóánya gyönyörű hímezésű értékes csapatzászlaját avatták.²⁰ Az ünnepség délután folytatódott a városháza nagytermében, melyen dr. Cserba Elemér polgármester mondott beszédet.²¹ Kora nyáron Szigetszentmiklóson, az Ichthus táborban a csapat az első helyen végzett a versenyek során, így megőrzésre megkapta az Ichthus zászlót. Nyári nagytáboruk Csepregen volt.²² Táborzárás után Györbíró Zoltánné zászlóánya piliscsabai birtokán látta vendégül a csapatot.

13 A Neu-család több tagja is "Pál" cserkész volt, 1924-ben – mint a dolgozat végi csapattag-összesítésnél olvasható – négyen is. A család Németországba költözése után a kapcsolat nem szakadt meg a palotaiakkal, Neu Máttyás 1947 augusztusában írt a nyári táborban lévő csapatnak. Tudunk egy levélről, de annak bejelentése, a bizalmaskodó-becéző „Neu Matyi írt” formula feltételezheti, hogy a szálak nem szakadtak meg. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy az adott évben a csapat fennállásának 25. évfordulója ünnepi alkalmából küldte csupán levelét. Az írás maga nem maradt ránk, a csapat parancskönyve tesz említést erről az esetről.

14 Még a legjobb táborozóként kitüntetett fiatal neve is megmaradt az utókornak: Halma László kapta ezt a kitüntetést. Újszásy, 1932.

15 Csorba Zoltán 1905-ben, Miskolcon született, 1922-től a budapesti teológiára járt.

16 Jó nyomon címmel jelent meg, mindössze egy ismert példánya lelhető fel az Országos Széchenyi Könyvtárban.

17 Jó nyomon. Az újpesti, rákospalotai és pestújhelyi cserkészek lapja (a továbbiakban: JN). I. Évfolyam, 3. szám, 1924. március

18 A márciusit a zászlóalap javára tartották. Az alkalmon 14 műsorszám szerepelt. Magyar cserkész, V. évfolyam 5. szám, 1924. május 1.

78. o. (A továbbiakban: MCS)

19 JN I./3., 1924. mártius

20 Kovács J. István teológiai tanár, Gyököcssy Endre régi jó barátja mondott áldást a zászlóra.

21 MCS V./6., 1924. június 1., 93. o.

22 1924. július 6-28. között, Ventura László parancsnoksága alatt. MCS VI./4., 1925. február 15., 62. o.

Indulás a jamboree-ra (1933)

(FORRÁS: RÁKOSPALOTA-ÓVÁROSI
REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG
IRATTÁRA)

már július 19-én igen szépen sikerült, gazdag műsorú tábori ünnepélyt rendezett, melynek fényét a vendéglátó grófon kívül gr. Mikes János megyéspüspök, gr. Khuen-Héderváry Károly főcserkész, dr. Cserba Elemér Rákospalota r.t. város polgármestere, dr. Szabó

Az őszi vezetőképző tanfolyamon is részt vettek a csapatból, míg egy kisebbik része elvégzett egy tüzoltó tanfolyamot.

A következő esztendőben a csapat részt vett az I. ker. jamboreeján, és ezért azt megelőzően tanulmányozták és gyakorolták a II-I.o. próbákat, különpróbákat,²³ az őrsi akadályversenyt. Az első raj a koppenhágai világjamboreeről minielőadást rendezett. Május 17-én „gazdag műsorú ünnepélyt” tartottak a Városháza nagytermében, amelyen a „nagyközönség szívesen tapsolt”, s amelyen Ventura csapatparancsnok nagy hatású záróbeszédet mondott.²⁴ A június 1-i, pünkösdi Ichthys táborozáson, Máriabesnyőn a csapat ismét az első helyen végzett. Nagy valószínűséggel az ugyanekkor Vácson első ízben közös cserkésznapot tartó X. kerület rendezvényén is megjelentek, még ha talán egy-két fővel is.²⁵ A nyári nagytábor a vas megyei Kenyeriben, gróf Cziráky György birtokán volt. Erről így írt a korabeli sajtó: „A csapat

Ferenc főorvos, valamint a Magyar Cserkész Szövetség budapesti, soproni és szombathelyi kiküldöttei emelték. Ezenkívül a környék levente és cserkészcsapatai szintén megjelentek. A parancsnokság igen kedves előrelátással gondoskodott a vendégekről, amennyiben a tábor kényelmes megközelítését tette lehetővé s ugyanakkor a vendégek ellátását is biztosította. Az egész napra terjedő program kiemelkedőbb pontjai voltak a reggeli közös istentiszteletek, utána a futball-mérkőzés a leventékkel; a cserkészjátékok, s délután a 14 számból álló cserkészünnepély.”²⁶ A nagytábor után Ventura László lemondott csapatparancsnoki tisztéről,²⁷ a helyét Dr. Gyökössy Endre foglalta el.²⁸ „Rohamosan megindul a munka, a csapatszellem kimélyül, s a csapat megerősödik”,²⁹ „működése alatt érte el a csapat fejlődésének legnagyobb fokát”.³⁰ Gyökössy tekintélye, kapcsolatai eddig is segítették a csapatot, parancsnoki felkérése egyszerre szólt a múltnak, a jelennek és a jövőnek is, személye, szellemisége és tevékenysége sok reménnyel töltötte el

23 A cserkészpróbák korcsoportnak megfelelő, egymásra épülő tematikából álltak. Az I. osztályú próba a legfiatalabbak számára volt összeállítva, a III. osztályú volt a legmagasabb szint. Bármilyen életkorban csatlakozott valaki a cserkészmozgalomhoz, életkorának megfelelően kellett tudnia a próbákat. Ezek gyakorlati és szellemi tudnivalókra épültek (pl. a cserkész törvények, a Tízparancsolat, a Szentírás, a magyar történelem ismerete, köszöntések és jelzések elsajátítása, kézügyesség, táborépítés, sipjelek, modor, főzés, természetismeret, stb.), ezekhez még különpróbák csatlakozhattak (pl. kerékpározás, barlangászat, vízimentés, vízjártasság, repülés, stb.).

24 MCS VI./12., 1925. június 15., 198. o.

25 A váci napról beszámoló Szopez Lóránd leírása szerint a rákospalotai csapatok is ott voltak. Szopez, 1935, 24. o.

26 Nemzeti sport (a továbbiakban: NS), 1925. augusztus 19., 9. o.

27 Egy másik csapatot, a rákospalotai Szalézi fiúnevelő intézet 913. számú Don Bosco cserkészcsapatát szervezte meg, amelynek 1926 tavaszáig parancsnoka is volt. Szopez, 1935, 124. o. - Egy újsághír szerint a Rákospalotán működő cserkészcsapatok helyi bizottságának titkára lett, s az így megnövekedett feladatai miatt mondott le csapatparancsnoki tisztéről. NS, 1925. október 24., 10. o.

28 Gyökössy Endre (1880-1957) író, szerkesztő, MÁV-fótanácsos, a Rákospalota-Újvárosi Református Egyházközség első gondnoka, a Petőfi Társaság tagja. Életről a Helyem, házam, palotám III/4. számában jelent meg összefoglaló írás.

29 Újszászy, 1932.

30 Szopez, 1935, 92. o.

a cserkészeket. Minden bizonnyal az ő tervező gondolkodásának köszönhető, hogy felmerült egy új, saját otthon létrehozásának gondolata. A csapat év végi, novemberi táborzáró alkalmán már erre is nézve adtak műsoros teaestélyt. A Magyar Cserkész így számolt be erről: „*Cserkészszíndarab, ének és zeneszámok, szavaltatok voltak műsoron. Az ünnepély legkiemelkedőbb része Dr. Gyökössy Endre csapatparancsnok lelkes beszéde volt. Mint a 'Palotai cserkészek' írója megvalósítva látja álmát akkor, midőn a csapat új vezetését átveszi. A rádió őr háromlámpás rádiót szerel fel, amellyel hangversenyeket fog rendezni a cserkészek és a közönség részére.*”³¹

1926-ban korán megkezdtek a munkát: január 6-án újoncpróbát és fogadalomtételi ünnepélyt tartottak.³² Május 16-án ismét a Városháza dísztermében szerepelt a csapat, cserkészestélyt rendeztek. Érdemes a korabeli hangulatos beszámolót elolvasni: „*Pompásan énekelték el a fiúk két hangra a cserkészindulót. Cserba Elemér polgármester szép ünnepnyitó beszédében fejtegette a cserkészet munkaprogramját. Bakos Gyuszi kiscserkész folytonos derűtséget kelteve adta elő 'A kis cserkész őrt áll' c. kedves monológot. Molnár Anna hárfaművész nő elragadó játéka után Sík Sándor, a Nemzeti Nagytábor elnöke olvasott fel négy gyönyörű költeményt. Ünneplése után Arany József őrvezető köszönte meg neki a szép verseket, s üdvözölte Rákospalotán a cserkészinduló jeles szerzőjét. Ezután Murgács Kálmán országos hírv dalköltő énekelt. A Rákospalotai Dalkör precíz éneklése mindenkinek igen tetszett. Most a csapat parancsnoka, Dr. Gyökössy Endre olvasta föl új cserkésznovelláját, a 'Két kislegény párbaját'-t. A csapat hat ügyes cserkésze nagy sikert aratott a 'Csil-*

lagszemű fiúk' c. szép színdarab előadásával. Kramár László őrvezető pedig Gyökössy Endre 'Lesz még országunk' c. híres versét szavalta, frenetikus hatást kelteve. Végül hat újoncpróbát tett cserkészt dr. Juhász József, a X. kerület főtítkára avatott fel.”³³ Az első ízben ebben az évben, Megyeren megrendezett Nemzeti Nagytáborban 27 fővel szerepeltek a „Pál” cserkészei, s az ország 7 legjobb csapata közé kerül: egészen pontosan a hike-verseny 10 győztese közül lett a hetedik helyezett. Az I. osztály őrsi versenyének első csoportjában végeztek, 44 csapattal együtt az összesen résztvevő 72-ből. A csapat két tagját név szerint is megemlítették: megfigyelés versenyben Zságer Kazimir ért el jó eredményt; vízből mentésben pedig Nagy László jeleskedett.³⁴ A táborban előadták Murgács Kálmán új cserkészdalát.³⁵ A nagytábor után 7 napos mozgótáborra mentek, amelyet a Balaton körül töltek el, Tapolca és vidékének érintésével. Az ősz és a tél folyamán ünnepélyeket szerveztek az otthonalap javára.³⁶

Az 1927. évben február 20-án, a városháza dísztermében cserkészünnepséget tartott a csapat, amelyen „*Cserba Elemér polgármesterrel az élen Rákospalota egész intelligenciája megjelen!*”. Benkő István lelkész, mint a helyi cserkészbizottság elnöke nyitotta meg az alkalmat. „*A cserkészcsoport kétszer is énekelt lelkesítő cserkészdalokat. Tíz cserkészfiú eljátszotta a csapat parancsnokának, Gyökössy Endrének 'Fiam, te cserkész vagy' című vígjátékát. A vidám színdarabot nagy tetszéssel fogadta a közönség. 'A csonka határ mentén' című irredenta színdarab előadásával is megérdemelt tapsot arattak a cserkészfiúk. A kis színdarabok előtt Lázár István olvasta fel 'Az apja fia' című székely históriát.*

31 MCS VI./12., 1925. december 1., 394. o.

32 Gyökössy erre az alkalomra írt cserkésznovelláját olvasta fel, a fogadalmat a X. kerület elnöke, Árky Zoltán előtt mondták, míg a kerület főtítkára, Dr. Juhász Sándor mondott köszöntőt. MCS VII./4., 1926. február 15., 63. o.

33 MCS VII./11., 1926. június 1., 63.o. - A Budapesti Hírlap is beszámolt az alkalomról, bár cikkükben sikerült a csapat nevét elírniuk, ugyanis „198. Szent Pál” néven említették őket. BH, 1926. május 21. (113.sz.), 9. o.

34 MCS VII./16-17., 1926. augusztus 1., 244. o.

35 MCS VII./14-15., 1926. július 15., 233. o.

36 Erről azonban nincs több információ, csak Újszászy László részleteket nem taglaló, hasonló tartalmú bejegyzése.

ÖRSI ÓRA

Öz újér pló"vasárnapja vau. Híut hidegeu sít a
délutáni uap s lagyadt fényit vet az pleuendesítt uocákera.

De leut az othoubau s ueleg kialyha körsül 11
vidau creekeré gyúlti jüze, az újér pló" örsi órajára. Múu-
deuki itt vau seuki seud kúnyútk.

Öz örsi próit "Káge" "Mármé" "örvözetó" és
Blauék Fiqye s örözetó vözetórel és Moegjít, mára a
föskemadok "cúni örsi jüdukorol keratít meg. Euek utau
jura, uaja a tíz töreney eluudúra kóvetórel. A töreneyek
elududúre utau tu töreney a próba pautok kenderéire.

A próba pautok befejezere utau az új, vözetó pör-
kés, munkajárol beuolpeltúit, uaja a, "Mappar Cseker" jüsmüi
sáuudok óbrastúit fel egy-egy pövelelel. Töbrhasúit utau
az örsi újékeröl beuolpeltúit, uaja eluolpeltúit, "Havas eró
erik", "Híut háruuy síregeu", "Póbtai vöstoruybau stle.
cúni pövekkel, uaja az örsi próit körsü jüuárol befejezere.

Rákospalota, 1927. január 2-án.

Részlet a Fecske örs naplójából

(FORRÁS: RÁKOSPALOTA-ÓVÁROSI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG IRATTÁRA)

Közben Gyökössy Endre adta elő két költeményét. Bakos Gyuszi kis cserkész és Kramár László őrvezető szavalt, Lőrinc Ernő cserkész pedig éneket adott elő.³⁷ Március 27-én zászlóavatási és fogadalomtételi ünnepélyt rendezett a csapat. Ekkor vette át az I. „Endrődi Miklós” raj³⁸ Gyökössy Endréné zászlóanyától a rajzászlót, s tett nyolc fiú fogadalmat. Az alkalmat szeretetvendégség zárta le.³⁹ Április 3-án a Pál cserkészek „kedves otthona” volt a X. (Pestvidéki) cserkészközpont tisztgyűlésének színhelye, melynek zárásaként Gyökössy Endre „költői és megható szavakkal emlékezett meg a cserkészet nagy és melegszívű barátjáról, Prohászka Ottokárról”.⁴⁰ Részt vettek az újpesti cserkésznapon, melyen két másik csapattal együtt nívós előadást tartottak.⁴¹ Nyári nagytáboruk parancsnokuk szülőföldjén, Szeghalmon, a Király-erdőben volt július 2-25. között. Újszászy László vezetésével harmincöt fő vett rajta részt. Az ősz folyamán a börsönnyi hegységbe mozgótábor rendeztek, cserkészképzéssel, majd táborzáró ünnepéssel, meghitt, családi karácsonyfa-ünnepéssel zárták az évet. Újszászy László ebben az évben tisztképzésen vett részt a hárshegyi cserkészparkban.

A következő esztendő is fogadalom- és ígértétel-lel kezdődött január 7-én, pénteken, a református gyülekezeti házban harminc ifiút avattak cserkészzé, Gyökössy Endre, Árky Zoltán és Juhász József cserkészvezetők buzdító beszéddel köszöntötték őket.⁴² Január 8-február 19-e között házi őrvezetői tanfolyamot szerveztek Gyökössy Endre vezetésével. Érdemes a programját ide idézni: „Milyen a jó őrvezető? A cserkészképzés-nevelés módszerei és eszközei.

Az őrsi óra. A magyar cserkészi ideál. A cserkészszo-
 lgalat. A cserkészet viszonya a leventemozgalomhoz. Mit
 olvassunk? Az őrvezetők viszonya a cserkészekhez és
 feljebbvalóikhoz. A kirándulás. Hogyan tanítsuk a II.
 és I. oszt. próbát. A különpróba. A 10. cserkésztörvény.
 Az őrsi adminisztráció.” Az előadások után meg-
 beszélések következtek, értékelték a hallottakat. A
 tanfolyamnak 19 résztvevője volt.⁴³ Április 22-én
 rendezték meg az első rákospalotai cserkésznap-
 pot, amelynek részletes programja is megőrződött
 az utókor számára. Ezen részt vett a 198. sz. „Pál”
 evangéliumi cserkészcsoport, a 261. számú Irinyi, a
 911. sz. Szent Imre, a 913. sz. Don Bosco, a 919.
 sz. Arany János és a 935. sz. Szent László csapat. 8
 órakor volt gyülekező, mely után közös napindító
 rövid imádkozást tartottak, amely után a parancs-
 kiadás következett. A csapatok táborépítésbe és
 főzésbe kezdtek. 10 órára felekezetek szerinti
 templomokba vonultak a cserkészek, az istentiszte-
 letük után, 11:40-kor nyitották meg táborkapuikat
 az érdeklődő nagyközönség előtt. A megnyitón
 ünnepi beszédet mondott dr. Wágner Manó kormá-
 nyfőtanácsos, gimnáziumigazgató.⁴⁴ A csapatok
 díszmenetben vonultak fel a helyi cserkészbizott-
 ság előtt. Ezután térczene szólt. Egy órától fél 4-ig
 ebéd- és pihenőidő következett. A pauza után
 két órás versenyen mérték össze tudásukat a helyi
 csapatok, amely elsősegélynyújtásból, lasszó és
 krinolin⁴⁵ bemutatásból, tűzrakásból, kenyérsütés-
 ből, kerékpározásból, jeladásból, kötélhúzásból,
 szerkocsiversenyből, hikéből,⁴⁶ megfigyelésből,
 sátorverésből és kézügyességből állt. Fél 7 és fél 8
 között tábor-tűz köré gyűltek. A nap zárásaként
 imát hallgattak, majd zászló- és táborbontással ért

37 BH, 1927. február 24. (44.sz.), 9. o.

38 Feltehetőleg egy korábbi cserkész nevére utal a raj megnevezése. Talán valamilyen tragédia miatt választhatták a tisztelet és az emlékezés eszközeként a csapategység nevéül.

39 MCS VIII./9., 1927. május 1., 181. o.

40 Pestvidéki cserkész (a továbbiakban: PCS), I. évfolyam, 2. szám, 1927. április 15., 2. o.

41 PCS I./2., 1927. május 15., 3. o.

42 BH, 1928. január 8. (6.sz.), 15. o.

43 MCS IX./4., 1928. február 15., 67. o.

44 Wágner Manó a cserkészek Rákospalotai Helyi Bizottságának volt az elnöke.

45 A krinolin egyfajta kötél, szalag volt, melynek gyors és begyakorolt mozgásával különböző művészi figurákat adtak elő a cserkészek.

46 Akadályverseny.

véget a rendezvény.⁴⁷ Egy beszámoló szerint „végre egy cserkésznap, mely úgy anyagilag, mint erkölcsileg szép eredménnyel zárulhatott”,⁴⁸ a délután megérkező Albrecht királyi herceg a tábortüznél lelkesítő beszédet intézett a cserkészekhez,⁴⁹ nagy meglepődését fejezte ki „és hangsúlyozta, hogy büszkék lehetünk a palotai cserkészeinkre”.⁵⁰ Egyébként a Pál csapata jó helyen végzett.⁵¹ Pünkösdkor két nap próbatábor rendeztek az Alagi majorba. Június közepén az újpesti és a rákospalotai cserkészek részére rendszeres úszóleckék kezdődtek az újpesti vízitelepen.

Az ez évi nyári táborukban, talán túlzás nélkül mondható, hogy a 198. számú Pál evangéliumi cserkészcsapat tagjai legnagyobb kalandjukat és legnagyobb hőstettüket vitték véghez. De olvassuk az izgalmas beszámolót: „A Balaton mellett nyomuló 198. sz. Pál cserkészcsapat szép tanujelét adta a közelmúlt napokban bátorságának. Az egyik balatonmelléki községben kigyulladt egy parasztház és már-már elpusztulással fenyegette az egész falut, mikor a közelben táborozó „Pál” cserkészek futólépésben siettek a fenyegetett falubeliek segítségére és hosszas, megfeszített munkájuk árán sikerült is a tüzet az égő házra koncentrálni a falut a pusztulástól megmenteni. A „Pál” cserkészek hőstettéről a hatóságok jelentést tettek a vármegye alispánjának. Hőstettükről a kerület vezetősége tudomást szerezve a cserkészkötelességtudás mintaképeül állítja a „Pál” cserkészcsapatot kerületünk csapatai elé.”⁵² De idéznénk egy másik híradást is: „A rákospalotai 198. sz. „Pax” cserkészcsapat már három hete táborozik Szendrőládon. 20-án este lefújás után az őrég a látóhatár keleti peremén, a szendrőládi szőlődombok mögött hatalmas lángoszlopot látott felcsapni. Az őrég azonnal jelentette a dolgot a napos tisztosnak, aki riadót fújtatott. A fiúk percek alatt felöltözve, kannákkal, ásók-

kal, csákányokkal felszerelve sorakoztak. Húsz nagy fiú vezényszóra, cserkészmenetben futott a tűz irányába árkon-bokron keresztül, mindenütt a legrövidebb utat keresve. Rövid idő múlva a tűz színhelyén, Balajton voltak. A rendes körülmények között másfélóráig tartó utat 35 perc alatt futották végig a fiúk. Éppen idejében érkeztek, hogy a tűz tovaterjedését megakadályozzák. A csúrt, amelyben a tűz voltaképpen keletkezett, már nem lehetett ugyan megmenteni, de a szomszédos házat megmentették a leégéstől. A tetőre ugyanis a falubeliek közül senki sem mert felmenni, félve a beomlástól. A cserkészek nem sokat haboztak, egy-kettőre a tetőn termettek. Kézről-kézre járt a kanna, dolgoztak a csákányok, parázsló gerendák széles ívben repültek a földre. Ugyanakkor egy páran a ház oldalán felhalmozott, nagy lánggal égő szénát dobálták széjjel és locsolták gyors tempóban. Nyolcan felváltva a szivattyúnál dolgoztak. Négy órai megfeszített munka után végre sikerült a ház körül és a háztetőn égő tüzet elfojtani és a tűz útját a csűr felől elvágni. Az oltás dolgát igen megnehezítette az, hogy a cserkészek jóformán teljesen magukra maradtak, mert a falubeliek közül csak igen kevesen vettek részt a mentési munkálatokban. Íme, a palotai cserkészek olyan gyönyörű cserkészmunkához jutottak a balajti tűzoltásnál, mint azt parancsnokuk, Gyökössy Endre 16 évvel ezelőtt megírta a 'Palotai cserkészek' c. első magyar cserkészregényben.⁵³ Látszólag és tartalmilag szinte megegyező a két történet – de két különböző, ráadásul egymástól igen messze eső vidékkel, helyszínnel. Ugyan a második, a Magyar cserkészben című újságban megjelenő beszámoló sem tudott hibátlan lenni, hiszen a „Pál” nevet sikerült elírniuk, mégsem akkora hiba, mint a Pestvidéki cserkész című lap írása, amelyben Balajt helyett Balaton melletti környezetbe helyezte a történéseket. Szerencsére Újszászy László beszámolója is megmaradt, mely

47 PCS II./4., 1928. április 15., 1. o.

48 PCS II./5., 1928. május 15., 4. o.

49 Pesti Hírlap, 1928. április 24., 24. o.

50 Uo.

51 Újszászy, 1932.

52 PCS II./7., 1928. július 15., 4. o.

53 MCS IX./15-16., 1928. augusztus 15., o.

Oklevél a szendrőládi táborról 1928.

(FORRÁS: RÁKOSPALOTA-ÓVÁROSI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG IRATTÁRA)

szerint a csapat a táborát a Boldva folyó völgyében, Szendrőládon tartotta.⁵⁴ És fennmaradt egy oklevél is, mely ugyan nem tér ki a balajti tüzesetre, csupán a szendrőládi tábor legjobb örsének, a Bárány-örsnek a tagjait részlettel dicséretben,⁵⁵ de a tábor helyszínét tekintve biztos támpontot ad. Tehát a csapatnak a táborban lévő valamennyi tagja szövetségi dicséretet kapott, „amennyiben Balajt községben kitört tűzvészoltási munkálatainál a legmesszebb menő cserkészszolgálatot teljesítették”.⁵⁶ Hazatérve megkezdték az új, saját használatú, kifejezetten a cserkészmunkához használható otthon fölépítését és az ősz folyamán megalakult az öregcserkész, valamint a kiscserkész munka. Erre az évre még egy különleges alkalom esett: december 9-én, délután 3 órakor nagy ünnepség keretében adták át az új otthonukat⁵⁷, melyről az országos lap, a Magyar cserkész így írt: „Az otthon –mely 200 négyzetöles telkével együtt telekkönyvileg is

a csapat tulajdona– egyike a legszebb 'saját' otthonoknak. A cserkészotthon felavatásán Rákospalota színe-jarva ott volt, úgy, hogy azt a tágas udvaron kellett megtartani. Az avatóbeszédet Gyökössy Endre parancsnok tartotta és az otthont Benkő István református lelkész áldotta meg. Délután 5 órakor a városháza dísztermében nagyszerű műsoros délután volt, amelyen megjelent a csapat barátainak óriási tábora. A műsor kiemelkedő pontjai voltak Komáromi János, Madai Gyula írónak, továbbá R. Molnár Anna hárfaművésznőnek nagyszerű szereplése. A minden szempontból pompásan sikerült ünnepségen a szövetséget Molnár Frigyes dr. és Vidovszky Kálmán képviselték.”⁵⁸ Ezen a napon volt a táborzáró ünnepélyük is (ekkor adták ki a szendrőládi oklevelet).⁵⁹ Még az év kronológiájához tartozik, hogy a május 6-i tisztavatáson részt vett Újszászy László is⁶⁰ és Csorba Zoltánt ekkor igazolták tisztként a cserkészszövetség részéről a Pál csapathoz.

54 Aggteleki, miskolci, lillafüredi kirándulás tette értékessé a feledhetetlen tábor – írta. Újszászy, 1932. – Az ügyet ugyancsak közzé tevő Budapesti Hírlap szintén Szendrőládról írt. BH, 1928. július 24. (166. sz.), 10. o.

55 Álljon itt a dicséretet kapó örstagok névsora: Kádár István örsvezető, Gyökössy Endre segédörsvezető, Bakos Gyula, Csaszka János, Lőrincz Sándor, Rehák Adorján, Takács Lajos és Takács Pál.

56 Újszászy, 1932.

57 Kissé átalakítva, s ma már nem eredeti funkcióját betöltve, de az épület ma is áll a Régi Fóti út 75. sz. alatt.

58 MCS IX./24., 1928. december 15., 465. o.

59 PCS III./1., 1929. február, 4. o.

60 Vezetők lapja (a továbbiakban: VL), V. évfolyam, 6. szám, június.